

Juugend

20. saj algus – 1920.-30.

Juugendstiilis mööblit leidub Eestis küllaltki palju, millest enamus on vabrikute masstoodang.

Loodusest inspireerituna kasutati palju looklevat vormi ja dekooris taimornamentikat: lilliad, orhideed, iirised jne. Oluliseks ei peetud enam ranget sümmeetriat ja dekoor oli pigem vaashoitum. Enamlevinud olid madalreljeefne lõige ning vineeri pressitud või põletatud mustrid. Kappide ja kummutite uksi kaunistasid värvilised jääklaasid.

Peamiselt kasutati heledaid puiduliike – tamme, saart ja kaskke –, luksulikuma mööbli puhul ka pirnipuud, õunapuud, pähklit ja mahagoni. Viimistluses kasutati šellaklakki, vahatamist ja šellakpoleeri.

Juugend tool.

Juugend niidekapp

Funktsionalism, art deco, neohistoritsism

1920. – 1930. aastad

Funktsionalism kestis Eestis 1920. kuni 1950. aastateni. Sellest ajast on säilinud hulgaliselt mitmesuguseid mööbli-esemeid.

Funktsionalismi kandvaks ideeks oli funktsionaalsus: eseme vorm tulenes tema funktsioonist.

Seda oli mugav kasutada ja lihtne tööstuslikult toota.

Funktsionalistlikus stiilis mööbel on ilma dekooriga ja selge geomeetriselise vormiga.

Lauaplaatide ja kappide valmistamisel hakati kasutama tislerekilpi. Puuliikidest tarvitati peamiselt tamme ja kaskke, vineerimisel tamme-, pähkli- ja kasevineeri. Viimistluses võeti šellakpoleeri ja vahatamise kõrval kasutusele ka tööstuslikud lakid.

Funktsionalistlik tool.

1920. aastatel hakkas funktsionalismi kõrval levima art deco, mis oli vormilt modernne, kuid erinevalt funktsionalismist dekoratiivne ja elitaarne. Art deco puhul leidsid kasutust paljud varasemad kujundusvõtted.

Eriti armastatud olid erinevad intarsiatehnikad.

Art Deco puhvet.

Materjalidest leidsid kasutust kallid ja hoolikalt valitud väärispuiduvineer, samuti metall ja klaas. Samas tulid modernse kõrval taas ausse ajaloolised stiilid. Neohistoritsism tõlgendas varasemaid stiile suhteliselt vabalt, segades sinna juurde ka rahvusromantilisi motive. Kasutusel olid kõik varasemad dekoortehnikad: intarsia, puidulõige, treitud detailid ja dekoratiivne metallfurnituur.

Diivan 1930. aastatest.

Viimistluses kasutati traditsiooniliselt šellakki, šellakpoleeri ja vahatamist.

Neohistoritsistlik laud.

Nõukogude aeg

Nõukogude perioodi esimene kümnend mööblistiilidesse muutusi ei toonud.

Alles 1950. keskel hakati Nõukogude Liidus loobuma paraadstiilidest, andes teed modernismile ja tööstuslikule masstootmisele. 1957. avati mööbli eksperimentaalvabrik „Standard“. Tootmisse tulid kodus kokkupanavad seinaseksioonkapid, pehme mööbli juures võeti kasutusele poroloonpolster.

1970.–80. aastatel jõudsid Eesti mööblidisaini lääne popkunsti ja postmodernismi mõjud.

Nõukogudeaegsest disainmööbli paremikust enamus kunagi masstootmisse ei jõudnudki, jäädes vaid kaunistama näitusesaale.

Riiul 1970ndatest.

Neerulaud.

MÖÖBLI HOOLDUS

Mööbli tervisele mõjuvad ühtviisi halvasti nii liigne niiskus kui ka kuivus. Kindlasti ei tohiks mööblit hoida niiskes keldris või õues kuuri all. Niiskuse mõjul puit paisub ja liimühendused tulevad lahti. Selline keskkond soodustab ka hallituseente ja puidukahjurite teket.

Niiskuses lahti tulnud spoon.

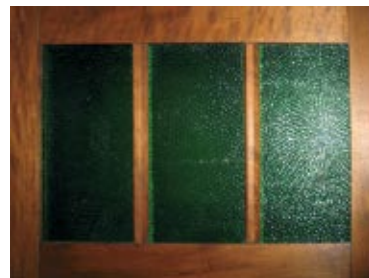
Mööblit ei tohi paigutada kütte-kehale liiga lähedale. Kuivades tõmbub puit kokku ja lõheneb. Liigne kuivus muudab tislerekilmi hapraks ja liimühendused ning spooni-kihid võivad lahti tulla.

Mööbli paigutamise juures tuleks silmas pidada, et pikaajaline otsene päikesevalgus mõjub viimistlusele halvasti ja pleegitab puitu.

Vanade kummutite ja kappide sahtlid kipuvad tihti kinni kiiluma. Sahtel hakkab paremini käima, kui sahtli jooksu-liiste parafiiniga määrada.

Vana mööblieseme juures on olulised kõik detailid – värvilised jääklaasid, faasitud servaga peeglid, käepidemed, lukud ja hinged –, mis moodustavad ühtse terviku.

Jääklaase võib olla väga erineva mustri ja värvitooniga. Kui mõni klaas puudub, tasuks vaeva näha, et leida originaaliga võimalikult sarnane ja sobitada see kokku vanade klaasidega.

Jääklaasid juugendkappil.

Kergekäeliselt ei tasuks loobuda ka vanast peeglist, isegi kui see on tuhmunud ja peeglitagune hõbedakiht kohati koorub. Kui siiski tekib vajadus peegel välja vahetada, on võimalus tellida uus faasitud servaga peegel.

Mööblieseme juurde kuuluvad kasutatud stiilile omased käepidemed, lukud ja hinged. Kui mõni käepide on aja jooksul kaduma läinud, tasuks siiski olemasolevad säilitada ja puuduva asemele sobiv leida. Vanu mööbli käepidemeid ja lukke võib leida antiigipoodidest ja vanavaralaatadelt.

Vanadel lukkudel on tihti võtmed kaduma läinud. Puuduva võtme pärast ei maksa lukku välja vahetama hakata, luku järgi on võimalik lasta uus võti teha.

Erinevat stiili käepidemeid.

Metallosi saab mustusest ja vanast viimistlusest puhastada piirituse või värvieemaldajaga. Puhastamiseks tuleks käepidemed ja lukud mööblilt eemaldada.

Šellaklakki on üks enimkasutatud mööbli viimistlusvahendeid alates 18. sajandist kuni 20. sajandi keskpaigani.

Šellakviimistlus on väga kaunis, kuid vajab hoolikat ümberkäimist, sest nii vesi, alkohol kui ka kuumus jätvad pinnale valged laigud, mille eemaldamine võib osutuda keerukaks. Šellakiga viimistletud lauale ei tohi panna kuuma kohvitassi või märgi nõusid. Mööblilt tolmu pühkimiseks tuleks kasutada kuiva lappi. Tugevalt määrdunud pinda võib puhastada linaõli, tärpentin ja piirituse seguga vahekorras 1:1:1.

NB! Antud seguga ei tohi puhastada šellakpoleeri!

Šellakiga lakitud mööblile on lihtne anda värsket ilmet vahatamisega, mis parandab ka pinna kulumiskindlust.

Soovitav ei ole kasutada kaasaegseid poes müüdavaid mööbli värskendus- ja puhastusvahendeid, mis annavad küll kiiresti ja lihtsalt hea välimuse, kuid sisaldavad aineid, mis võivad hiljem tekitada probleeme eseme üleviimistlemisel.

Vahatatud ja õlitatud mööbel ei ole niiskuse suhtes nii tundlik kui šellak, kuid liigset niiskust siiski ei talu. Tolmu tuleks pühkida kergelt niiske lapiga. Määrdunud kohti võib puhastada tärpentiniga.

Suure kasutuskõrreaga pindu (lauaplaati, töötasapinda) tuleks aeg-ajalt üle õlitada või vahatada, et pinna vastupidavust suurendada.

Aeg-ajalt võiks oma koduse mööbli üle vaadata – ega tool pole loksuma hakanud või mõni spoonitükk lauaservast lahti tulnud. Väiksemaid parandusi on lihtne teha, kuid aja möödudes võib viga väga suureks kasvada.

Talubiidermeier kiiktool

Lisamaterjalid:

- Kodres, K. Ilus maja, kaunis ruum. Tallinn 2001
- Kermik, J. Lutheri vabrik vineer ja mööbel. Eesti arhitektuurimuseum 2004
- Pärtelpoeg, L. Pööningul. 2005
- Kuuskemaa, J. Mööbel gootikast art déco 'ni. Kunst, Virumaa Muuseumid 2012

Muinsuskaitseamet
Uus 18, 10111 Tallinn
Telefon: 6403050
Faks: 6403060
E-post: info@muiinas.ee
www.muiinas.ee

Koostajad: Pille Suurna ja Ahti Koitmäe
Fotod: Ahti Koitmäe, Pille Suurna

Do it 100%

100% korduvkasutusega kiust valmistatud trükipaber